

Jeremy Bentham'ın İdam Cezasına Yaklaşımı

Elif Çağla YILDIZ*

Tarih boyunca pek çok sivil veya dini otorite idam cezasını uygulamıştır. Bentham, Cesare Beccaria ile birlikte Avrupa Aydınlanmacılığı boyunca idam cezasının kaldırılmasını savunan düşünürlerin başını çekmiştir. Bentham idam cezası hususunda oldukça kötü bir şöhrete sahip olan ülkesinde parlamento üyesi dostu Sir Samuel Romilly aracılığıyla idam cezasının kaldırılması hususunda kanun teklifleri yoluyla da gayret göstermiştir.¹ İngiltere'de on dokuzuncu yüzyıl öncesinde bütün önemli ve bazı önemsiz suçların cezasının idam olduğu görülmektedir. Üçüncü Henry döneminde bilinen on bir suç niteliğinde eylemin hepsinin cezasının idam olması bu durumun önemli bir örneğini teşkil etmektedir.² On dokuzuncu yüzyılda da hafif suçlar için öngörülen ağır cezalar nedeniyle eleştirilen İngiltere'de yüz altmışın üzerinde suç idam cezasıyla cezalandırılmaktaydı. On dokuzuncu yüzyılda idamla cezalandırılan hafif suçlara örnek olarak hırsızlık, avlanma gibi suçlar gösterilmektedir. Yoksulların besin elde edememeleri sebebiyle avlanmak ve çalmak durumunda kalmalarıyla artan suçlar idam cezasıyla cezalandırılmış olup

bu durum İngiltere'de idama mahkûmiyet sayısını hayli artırmıştır. 1803 ve 1810 yılları arasında 1872 kişi yiyecek hırsızlığı ve muhtelif mala karşı suçlardan dolayı idama mahkûm edilmiştir.³

Faydacı düşüncesi gereği cezanın caydırıcılık amacı üzerinde duran Bentham, sürekli olarak, caydırıcılıkta etkisiz olduğunu düşündüğü ve İngiltere'de oldukça yaygın olan idam cezasını eleştirmiştir. En ağır suçlar için idam cezasının uygulanmaya devam etmesini gerekli gören Paley gibi diğer faydacı düşünürleri eleştirdiği görülen Bentham'a göre daha hafif bir ceza, kesinliğiyle, aşırı bir cezadan daha fazla etkili olacaktır. İdam cezası caydırıcılıkta etkisiz olduğu için uygulanmaması gereken bir cezadır.⁴ Bentham'ın idam cezasının kaldırılması amacıyla Romilly ile birlikte verdiği yasal mücadelenin bir ölçüde amacına ulaştığını söylemek mümkündür. 1808 ve 1816 yılları arasında parlamentoya idam cezasının kaldırılması için yoğun bir şekilde teklifte bulunan Romilly'nin teklifleri sonucunda bir kimseden değeri beş şilin veya beş şilinin altında olan bir şey çalma

* Ar. Gör. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

1 H. Dezhbakhsh, P. H. Rubin, J. M. Shepherd, "Does Capital Punishment Have a Deterrent Effect? New Evidence from Postmoratorium Panel Data", *American Law and Economics Review*, Vol. 5, No. 2, 2003, s. 347.

2 R. A. Posner, "An Economic Theory of the Criminal Law", *Columbia Law Review*, Vol. 85, No. 6, 1985, s. 1212.; J. Stephen, *A History of the Criminal Law of England*, 1883, s. 219

3 H. G. Lundin, "The Influence of Jeremy Bentham on English Democratic Development", *University of Iowa Studies, Studies on the Social Science*, Vol. 7, No. 3, 1920, s. 57-58.

4 A. J. Draper, "Cesare Beccaria's Influence on English Discussions of Punishment, 1764-1789", *History of European Ideas*, Vol. 26, 2000, s. 196; Lundin, 1920, s. 58.

eylemi için idam cezası kaldırılmıştır. Ancak Romilly'nin aynı değerdeki mağaza hırsızlığı için idam cezasının kaldırılması yönündeki teklifinin, parlamento üyeleri tarafından, idam cezasını hafifletmenin suç sayısını arttıracacağı düşüncesiyle reddedildiği belirtilmektedir.⁵ Yapılan reformlarda Bentham'ın fayda prensibine dayanan düşüncesi temel alınmamış olsa da, onun arzu ettiğine yakın sonuçlar elde edilmiş olup 1868 yılında halk huzurunda idamın kaldırılmasıyla Bentham'ın çabaları erişilebileceği en yüksek noktaya erişmiştir.

Bentham'ın idam cezasına dair görüşleri iki eserinde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri, *To His Fellow Citizens of France* (Fransa'nın Kardeş Yurttaşlarına) başlıklı kısa denemesidir. Bir diğeri ise Bentham'ın dostu ve eserlerinin Fransızca çevirmeni Etienne Dumont'un Bentham'ın ceza teorisi üzerine el yazmalarından Fransızca olarak derlediği ve sonradan *Rationale of Punishment* adıyla İngilizce'ye çevrilmiş olan eserdir. Ancak *Rationale of Punishment*'in ihtiyatla yaklaşılması gereken bir eser olduğunu söylemek mümkündür. Bunun bir nedeni Dumont'un eseri Bentham'ın ceza konulu el yazmalarından 1775 yılında derlediğini ifade etmesidir. Fakat Hart'a göre, Bentham 1777 yılında halen ceza konulu el yazmalarına devam etmekteydi. Eseri şüpheli kılan başka bir husus ise Dumont'un Bentham'ın metinlerini ileri derecede tahrif ettiği yönündeki

iddialardır. Dumont da, editörlük haklarına dayanarak metinleri kısalttığını, yorumladığını ve gereken yerlerde eklemeler yaptığını bizzat belirtmiştir. Eserin güvenilirliğini sarsan en önemli sebepse Bentham'ın bir yazışmasında eserin kendisine ait olmadığını belirtmiş olmasıdır.⁶

Bu sebeple Bentham'ın idam cezası yaklaşımını ortaya koymada *Rationale of Punishment*'tan ziyade *To His Fellow Citizens of France* başlıklı bildirisinin esas alınması daha yerinde olacaktır. Bentham 1831 yılında yayınladığı söz konusu bildirisinde idam cezasının tekrar eden suçlar da dahil olmak üzere hiçbir suça uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre idam cezası istisnasız olarak kaldırılmıdır. Bentham aynı bildiride idam cezası karşıtlığını dört sebebe dayandırmıştır. Bunlar idam cezasının etkisiz olması, affedilemez (telafi edilemez) olması, başka suçlar üretme eğilimi ve haksız affının potansiyel suçluları cesaretlendirmesi yoluyla suçları artırmasıdır.⁷

İdam cezasının etkisiz olmasını Bentham iki sebebe dayandırmaktadır. Etkisizlik, hukuk uygulayıcılarından veya suçludan kaynaklanabilmektedir. Hukuk uygulayıcılarından kaynaklanan etkisizlik, en hafif suçlar için bile öngörülmüş olan bu cezayı jüri üyelerinin ve hakimlerin uygulamadaki gönülsüzlüğünün sonucudur. Böylelikle failer beraat ettirilmekte ve hiç

5 Lundin, 1920, s. 57.

6 H. A. Bedau, "Bentham's Utilitarian Critique of Death Penalty", *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 74, No. 3, 1983, s. 1033-1034; H. Bedau, "Bentham's Theory of Punishment: Origin and Content", *UCL Bentham Project: Journal of Bentham Studies*, Vol. 7, 2004, s. 56.

7 J. Bentham, *To His Fellow Citizens of France on Death Punishment*, London, s. 2-3.

uygulanmayan bir idam cezası, yerine uygulanabilecek en hafif cezadan bile daha etkisiz hale gelmektedir. Suçludan kaynaklanan etkisizlikse, durumu gereği idam cezasına kayıtsız olan, denizciler, askerler, sağlıksız koşullarda çalışan kimselerden kaynaklanmaktadır. Bentham'a göre bu kişiler ölüme karşı kayıtsızdırlar ve dolayısıyla idam cezası onlar üzerinde etkisizdir.⁸

İdam cezasının affedilebilir veya telafi edilebilir nitelikte olmayışı Bentham'ın idam cezasına karşı oluşunun başka bir nedenidir. İdam cezası infazı zamana yayılmamış olan, infaz edilmekle tamamlanan anlık bir ceza olarak sürekli bir cezadan ayrılmaktadır. İdam cezasının bir kısmı uygulandıktan sonra kalanından vazgeçmek gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Bu sebeple kişinin suçsuz olduğu anlaşıldığında veya suçlunun affı gerektiğinde idam cezası telafisi imkânsız sonuçlar doğurmuş olacaktır. Üstelik idam cezası, kamçı ve para cezası gibi diğer anlık cezalardan farklı olarak suçsuz olduğu ortaya çıkan mahkûma bir tazminde bulunulması gibi bir imkanı da ortadan kaldırmaktadır.⁹

İdam cezasının başka suçlar üretme eğilimi Bentham'ın eleştirdiği başka bir özelliktir. Yanlış kanıtlara dayanarak idam edilen suçsuz bir kişiyle birlikte, onun açılacak bağlantılı davalarda getirebileceği doğru kanıtlar da yok edilmiş olacak ve gerçek suçlular suçlarına suç eklemek üzere topluma karışacaklardır.¹⁰

Bentham'ın idam cezasına getirdiği son eleştiri, monarkın af yetkisini keyfi ve sınırsız kullanmasıyla affedilebilen idam cezasının suçluları cesaretlendirerek suçları artırma türünden bir etki yaratmasıdır. Bentham'a göre kendisine hayatı bağışlama yetkisi verilmiş olan ve gökyüzündeki Tanrı'nın bir yansıması ve vekili olarak görülen monarkın merhameti sınırsızca kullanması sonucu, potansiyel suçlular suçların nasılsa monark tarafından affedileceğini düşünerek suça teşvik edileceklerdir. Artan suç sayısı topluma büyük zarar verecektir.¹¹

Bentham, aynı bildirisinde idam cezasının yaygınlığının cezanın haklılığını ortaya koymadığı üzerinde de durmaktadır. İdam cezası bütün devletlerde, en erken dönemlerden beri örfi olarak uygulanmıştır. İlkel bir önyargıdan ileri gelmiştir ve gelenekten doğan önyargı idamı desteklemiştir. İdam cezasının geleneksel şekilde kabul edilmesi ve desteklenmesi belli sebeplerden ileri gelmiştir. Bahsedilen sebepler cezanın uygulanacağı suçun toplumda yarattığı güçlü antipati, fayda prensibinin keşfedilmediği dönemlerde geçerli sayılan temelsiz antipatiler, kişisel çıkar, intikam isteği, hapsedme disiplinin yokluğu ve hapisane hücrelerinin eksikliğidir.¹² Ancak fayda prensibinin keşfedilmiş olduğu bir dönemde, Bentham'a göre idam cezasının gereksiz ve faydasız bir uygulama olduğu kabul edilmelidir. Bentham, en büyük sayıda insanın en büyük mutluluğuna katkıda

8 Bentham, 1831, s. 4-5.

9 Bentham, 1831, s. 6.

10 Bentham, 1831, s. 7.

11 Bentham, 1831, s. 8-10.

12 Bentham, 1831, s. 3-11.

bulunmayan ve hatta bu mutluluğu belirtilen sebeplerle azaltan idam cezasının etkisizliği ve gereksizliğini tarihsel bir veriye dayanarak desteklemeye çalışmıştır. Verdiği örneğe göre, Toskana’da idam cezasının kaldırıldığı ara dönemde, diğer Roma devletlerine oranla suçlarda büyük bir düşüş meydana geldiği görülmüştür. Birkaç yıl boyunca suikast sayısı Toskana’da altıyı geçmemişken diğer Roma devletlerinde birkaç ayda altmıştan fazla suikast gerçekleşmiştir.¹³

Bentham’ın idam cezası karşıtı argümanlarının kimi noktalarda eleştirildiği görülmektedir. Bu eleştiriler arasında dikkat çekenlerden biri de Hugo Bedau’ya aittir. Bedau, suç oranı ve en büyük mutluluk arasında empirik bir bağın olmayışı eleştirisinde bulunmuştur. Tüm diğer etkenler sabit olduğunda, daha az suç oranı daha büyük mutluluğu yaratacaktır. Ancak diğer faktörler asla aynı kalmayacağından, Bentham, haddinden fazla bir basitleştirme ve genelleme ortaya koymuştur. Öte yandan, Toskana ve Roma devletleri hakkındaki örneği dışında, Bentham’ın önermelerini empirik verilerle desteklememesi de yaklaşıma getirilen eleştirilerden olmuştur.¹⁴

Kaynakça

- Bedau, H. A., 1983, “Bentham’s Utilitarian Critique of Death Penalty”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 74, No. 3, s. 1033-1065.
- Bedau, H., 2004, “Bentham’s Theory of Punishment: Origin and Content”, *UCL Bentham Project: Journal of Bentham Studies*, Vol. 7, s. 1-15.
- Bentham, J., (1831), *To His Fellow Citizens of France on Death Punishment*, London, Yayıncı: Robert Heward.
- Dezhbakhsh, H., Rubin, P. H., Shepherd, J. M., 2003, “Does Capital Punishment Have a Deterrent Effect? New Evidence from Postmoratorium Panel Data”, *American Law and Economics Review*, Vol. 5, No. 2, s. 344-376.
- Draper, A. J., 2000, “Cesare Beccaria’s Influence on English Discussions of Punishment, 1764–1789”, *History of European Ideas*, Vol. 26, s. 177-199.
- Lundin, H.G., 1920, “The Influence of Jeremy Bentham on English Democratic Development”, *University of Iowa Studies, Studies on the Social Science*, Vol. 7, No. 3, s. 7-84.
- Posner, R. A., 1985, “An Economic Theory of the Criminal Law”, *Columbia Law Review*, Vol. 85, No. 6, s. 1193-1231.
- Stephen, J. F., (1883), *A History of the Criminal Law of England*, Volume II, Macmillan and Co.

¹³ Bentham, 1831, s. 12.

¹⁴ Bedau, 1983, s. 1063-1064.